

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság
www.gyogyszeresztortenet.hu
2018 március 28.

BUDAPEST II. KERÜLET GYÓGYSZERÉSZTÖRTÉNETE

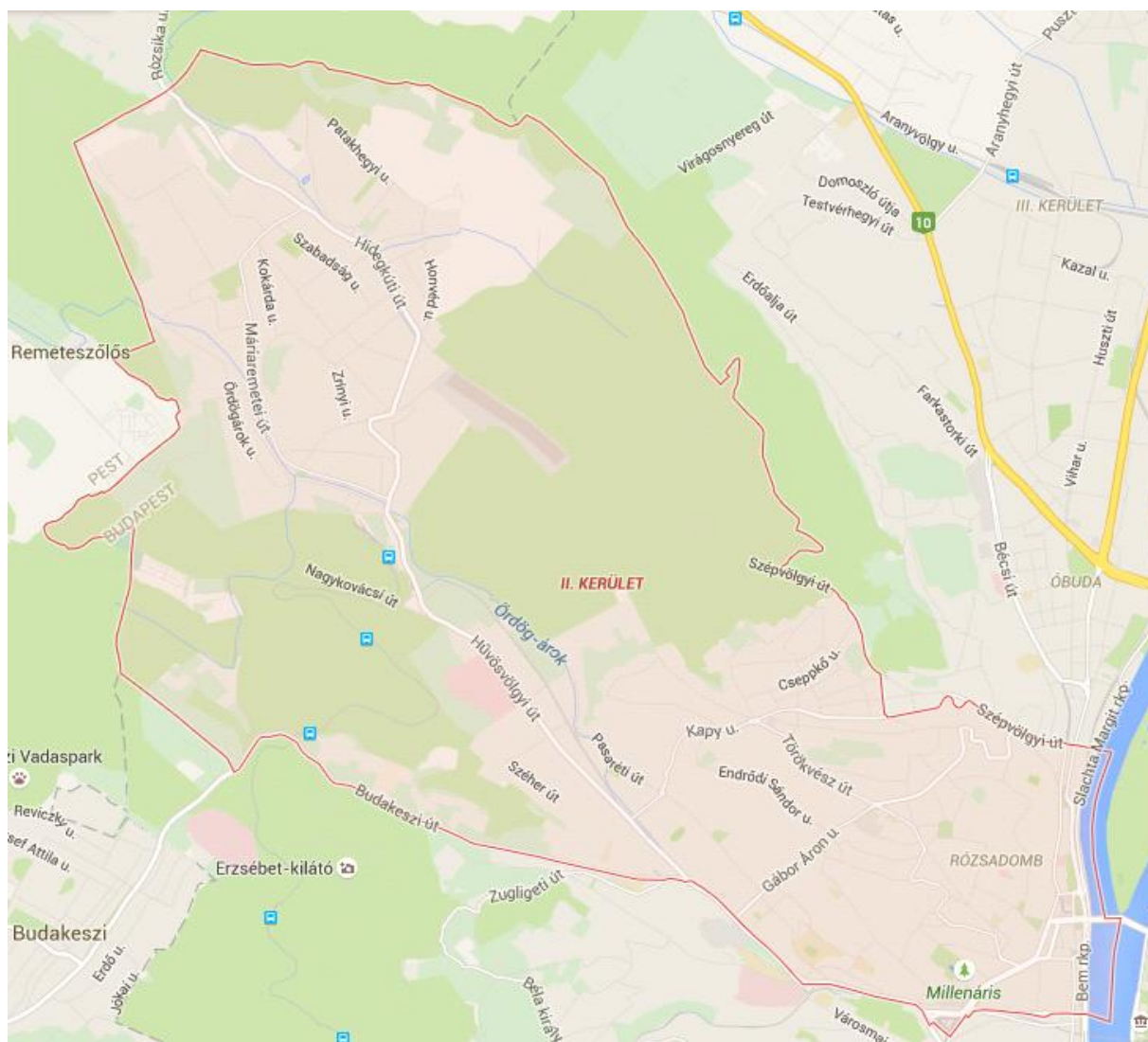
SZMODITS LÁSZLÓ

BUDAPEST

2018

BEVEZETÉS

Budapest II. kerülete a budai részen van, területe 36,34 km². A területéhez tartozik a Hűvösvölgy, a Kurucles, a Nyék, a Pasarét, a Pesthidegkút, a Remete-kertváros, a Rózsadomb, a Törökvész, a Vérhalom és a Viziváros. Hegyei: Felső-Kecske-hegy, a Látóhegy, a Nagy-Hárshegy és a Vihar-hegy.

Erről a területről kelta és római kori emlékek kerültek elő. A honfoglalás után több faluszerű település alakult ki, így Nyék és Nádor. A jeníi rév kiépítésével a közeli hőforrások hatására alakult ki Gézavására a mai Margit híd hídfőjétől Északra fekvő területen. Az áthaladó kereskedelem révén ez lassan megerősödött. Később Felhévíz néven szerepelt. E vidék birtokosa a Kurszán nemzetség, majd a királyi család volt. Felhévíztől Északra 1212 körül alakult ki Szentjakabfalva. Helye a mai Újlak lehetett, Óbuda határában. Délen, a Várhegy alatti lejtős-lapályos területen volt Szenpéterváros. Ez volt a későbbi Viziváros. A mai

Széna tér környékén volt a Tótfalu. Pesthidegkút határában volt Gecse. Temploma a XIII. században épült. Romjai ma is megvannak. Lakóik szőlőműveléssel, borkereskedelemmel és molnárkodással foglalkoztak. A Szépjuhászné vidékén épült fel a budaszentlőnci pálos kolostor. A XVI. században rommá lett. A mai Hűvösvölgyben volt Mátyás király Vadaskertje. A török hódoltság idején Szentpéterváros templomait dzsámivá alakították át. A hévvizek felhasználásával fürdőket építettek. A Császár fürdő, a Lukács gyógyfürdő, a Király fürdő és a Gül baba türbéje emlékeztet arra az időre. Buda visszafoglalása után a kamarai igazgatás külvárossá alakította át a Várhegy alatti részeket. A legjobban a Viziváros fejlődött. A piacával, a kereskedelmi életével, kézműiparával és a kikötőjével tűnt ki. A Vizivárosban Ganz Ábrahám 1844-ben megalapította a vasöntödéjét. Ma ez Öntödei Múzeum néven ismert. A városrész egész területe 1873-ban a főváros II. kerülete lett. Ennek a fejlődésére nagyon jó hatással volt a Margit híd felépülése. A Margit körút kiépítéséhez hozzájárult a Rózsadomb benépesülése. Mivel az 1880-as években a filoxera teljesen kipusztította a budai szőlőt, így nagy terület szabadult fel az építkezés számára. A I. világháború óta jelentős mértékben benépesült a Hűvösvölgy és a Pasarét. A II. kerülethez ma is hozzátartoznak a zöld övezetek. A kerületben működik, a Rózsadomb aljában, a Török utca 12. szám alatt az Országos Orvostörténeti Könyvtár. Ennek gyűjtőköre az antik és a régi orvostörténeti művek mellett a gyógyszerésztörténeti irodalom. A könyvtár levéltári fondokkal is kiegészült. A könyvtár olvasótermében rendszeresen tartanak orvostörténelmi és gyógyszerésztörténeti előadásokat (1).

Rózsadomb

Féldoldalasan kibillent, lapos, Dél felé az Ördög-árok völgyére lankásan lejtő rög (195 méter). Keleten meredeken szakad le a Duna felé. Nyugaton a Rókus-hegy, Északon a Szemlő-hegy rögétől alig különült el. A XIX. század közepén szőlőhegy volt, vincellérek, kőfejtők és téglavetők lakták. 1892-ben az elpusztult szőlők helyén már számos villa, nyaraló állt. A fővárosra nyíló kilátás, a táj szépsége és klímája egyre több építést vonzott ide. Az úthálózat is lassan kiépült, lépcsős feljárókat is létrehoztak. Az I. világháború után meggyorsultak az építkezések. Ma a főváros legszebb villanegyede (2).

Pasarét

A Szilágyi Erzsébet fasor és a Hűvösvölgyi út vonalától a külső Rózsadomb Déli részének a Törökvész fennsíkjaig terjedő városrész. A kerület sajátos villatelepülése a hosszan elnyúló, keresztutcákkal sűrűn átszőtt virágos-kertes lakónegyed. Az egykori térképeken a patak melletti zombékos terület, mint legelő, szerbül Pasa, németül Ried névvel volt jelölve. Ezt a két szó egymás mellé kerülve adhatott alapot a nevéhez. Ez a név már 1847-ben ismert volt. A terület fő közlekedési tengelye az 1899-ban kiépített Pasaréti út. Ekkor indult meg a vidék betelepítése. Nagy számmal épültek kertes villák a Kapy és a Gábor Áron utcában. A

Bimbó út pedig kapcsolatot teremtett a Rózsadommbal. Ma az 5-ös autóbusz kiváló kapcsolatot tart fenn nemcsak a budai, hanem a pesti közlekedési csomópontokkal is (3).

Húvösvölgy

Az Ördög-árok völgyének a Hármashatárhegy csoportját Délről, Délnyugatról határoló, a Nagy-Hárs-hegy és a Vadas-kert közötti részben eróziós, részben árkos süllyedéssel kialakult szakasza. Nagyon kedvelt kirándulóhely (Nagy-rét), ma fontos közlekedési csomópont: autóbusszal, villamossal is elérhető. Innen indul a Gyermekvasút, a volt Úttörővasút. Autóbuszjáratok indulnak Nagykovácsi, Pesthidegkút, Remete-kertváros és Solymár felé (4).

Hárshegy

A Nagy-Hárs-hegy a hegycsoport északi része. A Nagykovácsi út mentén, a Szépjuhászné nyereg és az Ördög-árok között van (454 méter). Keletre enyhén lejt a Kis-Hárs-hegy felé, majd vele összeforrva hosszú enyhe lejtővel végződik a Húvösvölgy irányába. A csúcs alatt Keletre alakult ki a Báthori-barlang. Itt remetéskedett Báthori László (1415 körül - 1487 körül) pálosrendi szerzetes, aki a közeli budaszentlőrinci kolostorban halt meg. A hárshegyi homokkő kimosódásával magas vas-ion tartalmú hematitos ércteléreket fejtettek itt ki. Ma fokozottan védett, lezárt barlang. A Nagy- és Kis-Hárs-hegy közös alapzaton (dolomit és arra települt mészkő) álló felszíninforma. A Kis-Hárs-hegy Délre van a Nagy-Hárs-hegytől (362 méter). Oldalában halad a Gyermekvasút pályatestének egy szakasza. A tetején fából ácsolt kilátótorony áll (5, 6).

Pesthidegkút

Az Árpád-házi királyok alatt Hidegkút néven volt ismert. IV. Béla király 1255-ben keltezett oklevele említette először hivatalos a nevét. Ez a település 1292-ben a köznemesek lakóhelye volt. 1580-81-ben a török kincstári adó-lajtstromok szerint a budai szandzsákhöz tartozott. 1711-ben alapították újra. A lakói akkor mind németek voltak. Eredetileg itt éltek a királyi trombitások, majd ezeknek a budai polgárokkal házasodott leszármazottai is itt laktak. Hosszabb ideig Pesthidegkút-Ófalu néven volt ismert. A XX. század elején a Pomázi járáshoz tartozó önálló településként ismerték. Hozzá tartozott a Remete-kertváros, az 1930-1940-es években benépesült villanegyed. 1950. január 1-én csatolták a területét a II. kerülethez. 1910-ben 2130, 1949-ben 9087 volt a lakosságának a száma (7).

A kerület lakosságának a száma

A kerület népességének az adatait táblázat formájában a következő oldalon közöljük (8):

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság
www.gyogyszeresztortenet.hu
2018 március 28.

ÉV	LAKOSSÁG SZÁMA	ÉV	LAKOSSÁG SZÁMA
1870	21693	1949	79474
1880	24471	1960	94722
1890	30527	1970	102985
1900	40738	1980	107292
1910	41530	1990	102665
1920	49698	2001	92520
1930	57472	2011	87744
1941	62659	2017	89889

A kerület gyógyszerésztörténete

A buda-felhévízi ispotály és rendház 1294-ben nyílt meg a mai Lukács fürdővel szemben. Ortoflus volt a házfőnök és a Szentlélek ispotályosok rendjének generálisa. Természetes, hogy forrás közelében volt. Saját fürdővel rendelkezett. A vizet malmok hajtására használták fel. Ezek a télen sohasem fagytak be. A ház tagjai a XIV. században szűkösen éltek, ezért a rend tulajdonában lévő malmot eladni kényszerültek. A rendházuk hiteles helyi kiváltságot élvezett. Magyary-Kossa Gyula szerint saját gyógyszerárú is volt. A reformáció terjedése és Buda eleste (1541) után megszűnt az ispotály és rendház. A mai Szépjuhászné közelében, a Budakeszi út 91-95. számú telken 1290-ben egy Szt. Lőrincnek szentelt pálos-rendi kápolnát létesítettek, amelyet egy remete gondjára bíztak. 1301-ben megkezdődött a kolostor építése és itt, Budaszentlőrincen ez lett a Pálos rend központja. Nagy Lajos király (1342-1382) 1381-ben idehozatta Remete Szent Pál hamvait és itt újra temették. Itt ispotályuk is volt. Váradi Futó Mihály (1485-1487 körül) itt „úgy kitűnt az orvosi tudományokban, hogy a legtapasztaltabb gyógyszerészek is megcsodálhatták”. Sajnos a mohácsi csata után a törökök lerombolták a kolostort. Számos értéket megsemmisítettek, több pálos meghalt, vagy fogságba esett. A megmaradt romok anyagait, tégláit széthordták és a környék építkezéseinél használták fel őket. Ma a helyén sűrű erdő található (9).

Római Császár gyógyszerertár

A Helytartótanács 1784. június 14-én kelt 13496. számú határozatában engedélyezte egy új gyógyszerertár felállítását. A jog személy szerinti odaítélés érdekében a pályázók kérvényeinek a felterjesztésére hívta fel a városi tanácsot. Ennek megtörténte után a Helytartótanács még ebben az évben, szeptember 13-án kelt 21298 számú rendeletével Kolb Bernát Jánosnak adományozta. A rendelet a patika elhelyezésére a Vizivárost jelölte ki. A gyógyszerertár a Három Nyúl kaszárnya közelében, a mai Fő utca 68-ban nyílt meg.

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság
www.gyogyszeresztortenet.hu
2018 március 28.

A gyógyszertár később a Fő utca 54. szám alá költözött. A budai Helytartóság az 1856. május 16-án kelt 11923 számú rendeletében ismerte el a gyógyszertár reál jogúságát. - Tulajdonosok: 1784: Kolb Bernát János, - 1793: Falkoner Xavér Ferenc, - 1805: Hoffer Ferenc, - 1820: Wagner József, - 1844: Gróhmann Zsigmond, - 1852: Koléner Vilmos, - 1858: Frum István, - 1890: Szabó Albert, - 1903: Szabó Albert örökösei, - 1905: Víg Béla, - 1912: Dr. Kertész Ernő, - 1919: Dr. Dávid Viktor és felesége, Drechsler Anna, - 1928: Dr. Dávid Viktorné, Paczek Jenő, - 1933: Dr. Dávid Viktorné, Bichler Pál, - 1935: Dr. Dávid Viktorné, Besnyő Pál, - 1948: Besnyő Pál, dr. Dávid Viktorné (10).

Frum István 1828-ban született Budán. A Pesti Tudományegyetemen 1854. VII. 21-én szerzett gyógyszerési oklevelet. A Római Császár patika tulajdonosa volt 1858-tól a haláláig. A Budapesti Gyógyszerész Testület és a Magyarországi Gyógyszerész Egyesület alelnöke volt. Budapesten, 1890. január 1-én halt meg (11).

Szent István gyógyszertár

A Helytartótanács az 15975-1795. számú rendeletével új személyes jogú gyógyszertár felállítását engedélyezte Tóth Ignácnak. A gyógyszertár helyéül a rendelet a mai Margit körüttől (Landstrasse) a Rózsadomb felé, valamint az Újlak városrészeket jelölte ki a rendelet. A gyógyszertár már 1796-ban megnyílt volna, de a városrészben egy tűzvész miatt elmaradt a gyógyszertár megnyitása. A tűz okozta kár a tulajdonost tönkretette. A gyógyszertár újbóli felállítása csak 1807-ben kerülhetett ismét szóba, amikor az Irgalmas rend már megkapta a gyógyszertár létesítésére az engedélyt. Itt össze kapcsolódott a patika ügye. Az irgalmasok gyógyszertára a Zsigmond utcában volt kijelölve. Időközben az elhunyt Tóth Ignác özvegye is ebben a városrészben kívánta a polgári patikát elhelyezni, hogy majd az újlaki városrészbe áthelyezi. Így konfliktusba került az irgalmasokkal. Ezért eladta a patikát Hoffer Ferencnek. Ő 1816-ban áthelyezte a patikát Újlakra. Az akkori Újlak lakossága még kis-számú volt és szegény. Így a gyógyszertár nem biztosította a tulajdonosok megélhetését. 1843-ban a budai tanács a június 12-én kelt 3506. számú rendeletével megengedte a gyógyszertár áthelyezését a mai Margit körütra a ferencesek rendháza közelébe. Az irgalmasok ismét panasszal éltek a Helytartótanács felé. A többéves közigazgatási eljárás eredménye az volt, hogy a Helytartótanács 16516-1846. számú rendeletével hozzájárult a patika áthelyezéséhez. A gyógyszertár a mai Margit körút 38. szám alatt működött, ahonnan a 229774-1932. B. M. számú rendeletével a Margit körút 27. szám alá került. A budai helytartóság a 3160-1858. számú rendeletével ismerte el a gyógyszertár reáljogúságát.

Tulajdonosok: 1795: Tóth Ignác, - 1810: özvegy Tóth Ignácné, - 1810: Hoffer Ferenc, - 1813: Francz Vince, - 1818: Boor Sámuel, - 1819: Jagschitz Ferenc, - 1834: Steger Ferenc, - 1839: Conta Antal, - 1840: Soller Károly, - 1841: Adler Manó, - 1852: Holly János, - 1853: Schwarczhoffer Lajos, - 1855: Tóth János, - 1881:

Wimmert Károly, - 1895: Tóth János és felesége, Stadler Mária, - 1902: Tóth József, - 1910: Tóth József, Petri Ottó, - 1913: Petri Ottó, - 1917: Tóth József, - 1928-1950: Kerpel Pál és felesége, Geiszt René (12).

Szent János gyógyszertár

A gyógyszertár személyes üzleti jogát az 1085-1893. B. M. számú rendelettel Jencs Vilmos nyerte el. A rendelet a gyógyszertár felállítását a Széna térre, illetve a Szent János kórháztól a Fogaskerekű vasút terjedő területre engedélyezte. A gyógyszertár a Széna tér 1. szám alatt nyílt meg 1893. október 27-én. A gyógyszertár mindvégig itt működött, sőt ma is itt működik. – Tulajdonosok: 1893: Jencs Vilmos, - 1907: Kádár Gyula, - 1911: Lőrincze Jenő, - 1918: Riesz Ármin, - 1943-1950: Janitsáry Iván junior (13). Janitsáry Iván junior (Budapest, 1913. IX. 27. – Budapest, 1974. IV. 24.) a Pázmány Péter Tudományegyetemen 1937. VI. 23-án szerzett gyógyszerészi oklevelet. 1943-tól volt a Szent János gyógyszertár tulajdonosa, amit mintaszerűen vezetett az államosításig. Ezt követően szentendrei Városi gyógyszertár vezetője volt. Itt egy patikamúzeumot szeretett volna létrehozni, ami sajnos nem valósulhatott meg (14).

Gróf Széchenyi István gyógyszertár

A személyes jogú gyógyszertár első tulajdonosa Darás József gyógyszerész volt. A gyógyszertár felállítását a belügyminiszter a 127346-1900. VI-b. B. M. számú rendeletével a Hidegkúti útnak a Fogaskerekű vasút állomásától a Lipótmezőig terjedő városrészre engedélyezte. A gyógyszertár 1901. VII. 4-én nyílt meg a Budakeszi út 11. szám alatt. Azonban a 92738-1904. B. M. számú rendelet szerint kifogás merült fel a gyógyszertár helyisége ellen, mert az alkalmatlan volt a gyógyszertár működtetésére. Így a gyógyszertár átkerült 1904. XI. 26-án a Retek utca 53. szám alá. Innen a 94203-1905. B. M. számú rendelettel átkerült a Retek utca 50. alá. A gyógyszertárat még innen is áthelyezték az 1908. II. 10-én kelt 153483-1907. VII-b. B. M. számú rendelettel a Retek utca 36. szám alá. További két áthelyezés történt: 1. 1909: Krisztina körút 33. – 2. 1929: Széll Kálmán tér 11. – Tulajdonosok: 1901: Darás József, - 1905: Czingelly Árpád, - 1906: Dr. Bátori István, - 1906: Marton Manó (†1935. XII. 17.) – 1935: Marton Manó örökösei, dr. Janovitz Andrásné, Marton Zsuzsanna, - 1939-1950: Lukács Ferenc (15).

Pálffy gyógyszertár

A személyes jogú gyógyszertár üzleti jogát Nagy Elemér nyerte el a 84460-1911. B. M. számú rendelettel. A rendelkezés a gyógyszertár elhelyezésére a Fő utcának a Kacsza és a Ganz utcák közötti részét jelölte ki. A gyógyszertár 1911. XII. 19-én nyílt meg a Fő utca 80. szám alatt. A 61720-1928. I.N.M. M. számú rendelet megengedte a Zsigmond utcába történő áthelyezését (Zsigmond utca 16.). Tulajdonosok: 1911:

Nagy Elemér, - 1920: Paczek Jenő, - 1924: Bajor József, - 1924: Csányi Imre, - 1947-1950: Csányi Imre,
Ács Nagy Lajos felelős vezető (16).

Mária Remete gyógyszertár (Pesthidegkút)

Ez a település, mint említettük, önálló község volt. Így nem tartozott még akkor a kerülethez. A teljesség igénye miatt mutatjuk be a gyógyszertári múltat. Pesthidegkúton a gyógyszertár személyes üzleti jogát Csepcsányi Lehel gyógyszerész nyerte el 1917-ben. A gyógyszertár még abban az évben megnyílt. A gyógyszertár tulajdonlását 1919-ben átadta Scholtz Endre seniornak. Scholtz 1925. V. 10-én meghalt. A gyógyszertárat ezt követően Erdey Aladár kezelte. Majd 1927-től Scholtz Endre junior (†1974. I. 9.) volt a tulajdonos az államosításig (17).

Csepcsányi Lehel 1873-ban született Nagyszombatban. Apja, Csepcsányi Árpád Béla (1849-1904) is gyógyszerész volt. A Budapesti Tudományegyetemen 1902. IX. 18-án szerzett gyógyszerészi oklevelet. Előbb Veszprémben, majd a fővárosban volt gyógyszertár-tulajdonos. 1917-1918 vége között a Mária Remete patika tulajdonosa volt. Elnyerte az 149233/1918. B. M. számú rendelettel a Bács-Bodrog vármegyei tisztaistvánfalvi Sas gyógyszertár tulajdonlását. Azonban a Trianon következtében 1920. júniusban szerb kézbe került a patika. Így a feleségével, Klement Saroltával a megélhetés gondjai miatt Argentínában telepedtek le. Itt az asszony méhenkívüli terhesség miatt elhunyt és a férj ezt már nem tudta feldolgozni... (18).

Statisztika, előzőleg Gül baba gyógyszertár

A személyes jogú gyógyszertár első tulajdonosa Széll László gyógyszerész volt, aki a 7233-1922. V. N. N. M. számú rendelettel nyerte el a gyógyszertár felállítását. A rendelet a gyógyszertár felállítási helyéül a Rózsadombnak az Áldás-, Eszter- és Szemlőhegy utcák által határolt tömbjét jelölte ki. A gyógyszertár a Zárda utca 34. szám alatt Gül baba elnevezéssel 1923. III. 29-én nyílt meg. A 40504-1929. N. M. M. számú rendelet megengedte, hogy a gyógyszertárat áthelyezzék a Keleti Károly utca 11-17. számú, vagy a Bimbó utca 2. szám alatti házak egyikébe. Mivel egyik ház sem volt alkalmas az áthelyezésre, ezért a 36146-1930. I. N. M. M. számú rendelet megengedte a Margit körút 54, 56, 59, 60. számú házak egyikébe történő elhelyezést. A gyógyszertár 1930-ban költözött át a Margit körút 54. számú házba Statisztika elnevezéssel. 1923 óta a gyógyszertár tulajdonosa Széll Ilona volt az államosításig. Az üzlettárs Schulek Béla junior (1890. V. 1. - 1954. VII. 2.) volt (19).

Rokkant Sas gyógyszertár

A személyes jogú gyógyszertár üzleti jogát Prodám Guidó gyógyszerész nyerte el a 39631-1929. I. N. M. M. számú rendelettel. A gyógyszertár felállítási helyét a Retek utca 79. számú házatól a Retek utca, a Pasaréti út, a Júlia utca és a Budakeszi út által határolt területre jelölték ki. A gyógyszertár 1929. X. 21-én nyílt meg a Retek utca 79. szám alatt. 1934-ben, az új tulajdonos, Csillag Pál lett az államosításig. A gyógyszertár az utcanév és az újház-számozás miatt ettől kedve az Olasz fasor (ma Szilágyi Erzsébet fasor) 43. szám alatt működött Városmajor néven (20).

Prodám Guidó (1882. IX. 12. – 1948. VII. 4.) a Kolozsvári Tudományegyetemen 1904-ben szerzett gyógyszerészi oklevelet. A pályáját bécsi és klagenfurti patikákban kezdte. Néhány évig Torontál megyei gyógyszertárakban működött. 1910-től, előbb a nagytétényi Szentlélek, majd a dorogi Szent Margit gyógyszertárakban dolgozott. Fiatal kora óta foglalkozott repüléssel, 1912-ben repülővizsgát tett. Repülőgépeket is szerkesztett. Az I. világháborúban berepülő pilótaként sokat repült. Az olasz harctéren, Assiagonál a gépét lelőtték, őt pedig hadirokkanttá nyilvánították. A hadifogságából 1919-ben tért haza. Hosszabb ideig tartó gyógykezelése után nyerte el a Rokkant Sas gyógyszertár tulajdonjogát. A harmincéves repülővizsgálója alkalmából babérkoszorúval tüntették ki (21).

Szent Alajos gyógyszertár

A belügyminiszter személyes jogú gyógyszertár felállítását engedélyezte a Rózsadombon a Zárda utcának a Zivatar utca és a Szemlőhegy utca közötti részén. Mivel a gyógyszertár létrehozását a főváros kérte, ezért a miniszter a jogosítvány odaítélését a főváros közegészségügyi albizottságának utalta át. Az albizottság az 1357-1933. K. B. G. számú határozatával Rogátsy Kálmán gyógyszerésznek utalta át. A gyógyszertár 1933. IX. 16-án nyílt meg a Zárda utca 34. szám alatt. A gyógyszertár tulajdonosa 1935-től dr. Rogátsy Guidó volt az államosításig, aki később pedig az ORFI főgyógyszerésze volt (22).

Pasarét gyógyszertár

A belügyminiszter 1937-ben személyes jogú gyógyszertár felállítását engedélyezte Pasaréten Szele Lajos gyógyszerésznek. Az új gyógyszertár Pasarét néven 1938. III. 14-én nyílt meg a Pasaréti út 100. alatt. Szele Lajos az államosításig volt a gyógyszertár tulajdonosa (23).

A pasaréti gyógyszertár 1944/45-ben, Budapest ostroma idején használhatatlanná vált. Láng Miklós, a Gyógyszerészet későbbi technikai szerkesztője, a testvére, dr. Láng Béla (1913-1984) visszaemlékezését tette közzé arról a gigászi küzdelemről, amivel új életet indíthattak meg a romok felett. Abban az időben Szele Lajos, a gyógyszertár tulajdonosa a gyenge egészségi állapota miatt nem vállalhatta a helyreállítás munkálatait. Az átmentett gyógyszerkészletek felhasználásával dr. Ragettli János és dr. Zalay Dezső

gyógyszerészek közreműködésével felvették a kapcsolatot a környékbeli orvosokkal, köztük dr. Issekutz Béla orvosprofesszorral. Így ideiglenesen dr. Láng Béla lakásán osztott porokat és pilulákat készítettek orvosi receptekre, ingyen. Az erről szóló két közlemény mondanivalója: becsületes szakmai helytállás a hivatásunk érdekében a legnagyobb szükséghelyzetben (24, 25).

A Betegápoló Irgalmas-rend budai gyógyszertára

Istenes Szent János, az eredeti nevén Joao Ciud (1495-1550) egyke volt azoknak, aki elindította a betegek közösségi ápolását. Már elmúlt 42 éves, amikor birtokába jutott a nagy hivatásához szükséges érettségének. Ekkor már világos volt előtte, hogy a rászoruló szegény betegeken segítenie kell. A legenda szerint megjelent előtte a gyermek Jézus, aki egy kereszttel átszúrt gránát-almával azt mondta neki: „Isten Jánosa, Granada lesz a kereszted”. Anyagilag már olyan helyzetben volt, hogy Granadában bérelt egy házat. A betegeit oda vitte és ápolta őket. Mivel lassan növekedett a betegek száma, ezért egy nagyobb épületbe költöztek. Újabb lehetőségeket is talált a nélkülözők felkarolására. Már többen csatlakoztak hozzá. Azonban az életében még nem történt meg a rendalapítás. V. Pius pápa 1572-ben hagyta jóvá Betegápoló Irgalmas Rend létrehozását. Jelképe a gránátalma, küldetése pedig a testtől a lélekig a betegek gyógyítása és ápolása. Magyarországon először Szepes-váralján 1650-ben telepedtek meg. Az ország 13 rendházában és kórházában nyilvános gyógyszertár is működött.

A pesti Invalidus házban 1728-ban alapították meg a kolostort és a kórházat. A gyógyszertár 1736-ban nyílt meg. Azonban az Invalidus ház katonai jellege miatt 1783-ban megszűnt sajnos az irgalmas rend működése. Az irgalmas rend önálló budai kórházának megvalósítása összefüggött Pest és Buda népességének a gyarapodásával és az egészségügyi ellátás nyomorúságával. A Pest és Buda fejlesztésében élen járó József nádor kérésére I. Ferenc király Cziráky Antalt nevezte ki kórházépítési biztossá. Ő egy új budai kórház felépítésére összpontosította a figyelmét. Ekkor kapcsolódott be a tárgyalásokba a mélyen hívő Marczibányi István mecénás, aki korábban több tudományos és jótékonyági intézmény létrehozásában anyagilag már közreműködött. Azonban az irgalmas rend még 1794-ben engedélyt kért arra, hogy Budán kórházat alapítson. Marczibányi a tárgyalásokon azt a megoldást javasolta, hogy Budára kellene hívni az irgalmasokat és elő kellene segíteni a letelepedésüket. Budán elsősorban a férfi beteget ellátását kellett megoldani, mert már működött az Erzsébet-apácák női kórháza. Ezt Buda városa nem ellenezte. Így a Helytartótanács arra kérte Riediger Máté tartományfőnököt, hogy Bécsből látogasson el Budára és vegye fel a kapcsolatot Cziráky gróffal. 1804. január 7-én tizenkét pontos megállapodást kötöttek, így megindult az irgalmas rend letelepedésének és a budai kórházának a szervezése. A megbeszélések sokáig elhúzódtak, így a kórház helyszínének a kijelölése is. Nagyon sok nehézség és rengeteg anyagi gond ellenére 1815. október 4-én átadták a kórházat. A rend első budai perjele, Müller Pongrác átvette a kórház felszerelését.

Királyi engedéllyel ugyanekkor nyílt meg a Gránátalma Gyógyszertár is, amely mindig nyilvános volt. Első gyógyszerésze Pecha Arnold volt. Sajnos a gyógyszertár működését gyakran kísérték anyagi gondok, valamint a polgári gyógyszertárak közötti konkurencia. Az 1830-as évek első felében a gyógyszertárvizsgálatok két ízben elmarasztalták a patikát és perjelt tették felelőssé az észlelt hibákért: romlott és lejárt gyógyszereket találtak. 1835-ben már kifogástalanul működött a patika. 1853-ban teljesen új felszerelést kapott a gyógyszertár. Ezt a gyógyszertárat a régi kórházépülettel egyszerre bontották le. Az új kórházépület felépítéséig ideiglenesen, az ún. primarciális házba költöztették a patikát. Az új kórházzal együtt 1903-ban nyílt meg az új Gránátalma Gyógyszertár. A patika ékessége a neogót faragott bútorzat. Sajnos ez ma már csak a képről ismert, mert az 1950-es években megsemmisítették. A kép a következő oldalon látható.

A szakszerű munkavégzést megkívánta a tudás gyarapítását. A gyógyszerészekre vonatkozó rendelkezések előírták a szakmai kézikönyvek (gyógyszerkönyvek, manuálisok, kémiai és növénytani munkák) rendszeres használatát. Ennek a kívánalomnak a Gránátalma Gyógyszertár patikusai is eleget tettek. Az Irgalmas Kórház 1950-es államosítása után egy nagyon értékes könyv- és folyóirat állománnyal rendelkező könyvtár maradt fenn. A kötetek egy része természetesen a vallásos irodalom körébe tartozott. Ugyanakkor igen jelentős volt a természettudományos, orvosi, gyógyszerészi, orvos-botanikai könyvek és folyóiratok száma. A könyvtár tudomány- és művelődéstörténeti értékét felismerve az irgalmas kórház orvos-gyógyszerészi gyűjteménye adta az alapját az Országos Orvostörténeti Könyvtárnak. További gyarapodásokkal ma ez a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum Könyvtáraként működik. Ez a könyvtár a maga nemében napjainkban is országos jelentőségűvé vált.

Az 1950-ben államosított kórház, az Országos Reuma és Fürdőügyi (később Fizioerápiás) Intézet (ORFI) néven évtizedeken át működött. Az intézet gyógyszertára csak a fekvő és járó betegeket látta el. A gyógyszertár saját készítménye volt az ORFI-por, amely a reumás betegek fájdalomcsillapító szere volt. A gyógyszertár tudós vezetőjét, dr. Rogátsy Guidót az orvosok és a betegek is nagyon tisztelték.

2000-ben újra megnyílt az Intézet mellett a budai Gránátalma Gyógyszertár. Officinája eredetileg a budapesti Hungária gyógyszertaré volt, 1899-ben készült. Mivel a Hungaria Patika már megszűnt, a patikabútort szakszerűen restaurálták és ma a Gránátalma Patika díszé.

A budai Gránátalma Gyógyszertár főgyógyszerészei (1815-1950):

1815-1820: Pecha Arnold, - 1820-1822: Csesztreghy Aurélián, - 1822-1823: Svesca Facundus, - 1823 - 1824: Kapaun Rudolf, - 1824-1825: Haulik Lázár, - 1825-1828: Csesztreghy Aurélián, - 1828-1831: Pecha Arnold, - 1831-1834: Lagner Annosus, - 1834-1835: Lukatsovits Anisius, - 1835-1836: Weber Caesar, - 1837-1841: Szartori Avitus, - 1841-1844: Weber Caesar, - 1844-1845: Pauer Oswald, - 1845-1847: Kuzman Speciosus, - 1847-1848: Koch Sebestyén, - 1849-1853: Jacobovits Rupert, - 1853-1859: Stepánszky Optatus.

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság
www.gyogyszeresztortenet.hu
2018 március 28.

- 1859-1867: Királyovits Flórián, - 1867-1874: Kollányi Szeverin, - 1874-1879: Árgay Linus, - 1879-1880: Lasztovicza Valerián, - 1881-1882: Péter Gratus, - 1882: Lasztovicza Valerián, - 1882-1890: Thuróczy Kornél, - 1890-1892: Csincsara Béda, - 1892-1893: Rehák Ráfael, - 1893-1896: Thuróczy Kornél, - 1896-1897: Zelényi Lőrinc, - 1897-1899: Thuróczy Kornél, - 1899-1900: Krach Rudolf, - 1900-1901: Fehér Szilárd, - 1901-1904: Thuróczy Kornél, - 1904-1913: Maricsek Irén, - 1913-1921: Lóber Imre, - 1921-1925: Hiebsch Dezső, - 1925-1945: Racsek Kelemen, - 1945-1946: Ivity Mihály, - 1946-1950: Kacsur Bertalan, - 1950: Járó Szilveszter (26).

Gyógyszertárak száma 1950 után: 1971: 11, - 2012: 18, - 2017: 20 gyógyszertár.

Irodalom:

1. Berza László: Budapest Lexikon. Budapest, II. kötet, 118-121 (1993)
2. Berza László i. m. II. kötet, 376-377
3. Berza László: i. m. II. kötet, 283
4. Berza László: i. m. I. kötet, 578
5. Berza László: i. m. II. kötet, 172
6. Berza László: i. m. I. kötet. 683
7. Berza László: i. m. II. kötet, 564

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság
www.gyogyszeresztortenet.hu
2018 március 28.

8. wikipedia.org/wiki/Budapest_II_kerulete
9. Szmodits László: A magyar katolikus papság és a gyógyszerészet. 10 (2017)
www.gyogyszeresztortenet.hu
10. Sztankai István: a gyógyszerészetre és a budapesti gyógyszertárakra vonatkozó adatok. Budapest, 163-164 (1935)
11. Schédy Sándor: Frum István. Gyógyszerészi hetilap, 29, 25, 404-406 (1890)
12. Sztankai István: i. m. 165-166
13. Sztankai István: i. m. 169
14. In memoriam. Gyógyszerészet, 18, 11, 352-353 (1974)
15. Sztankai István: i. m. 169-170
16. Sztankai István: i. m. 170
17. Horváth László: A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye északi kerületében (1753-1950). Gyógyszerészdoktori értekezés. 57 (1993)
18. Szmodits László: Csepcsányi gyógyszerészdinasztia. Kézirat. (2017)
19. Sztankai István: i. m. 170-171
20. Sztankai István: i. m. 171
21. Gyógyszerészet, 27, 2, 67-70 (1983)
22. Sztankai István: i. m. 171
23. Gyógyszerészi Közlöny, 44, 12, 193 (1938)
24. Láng Miklós: 40 éve történt: a pasaréti patika első hónapjai. Gyógyszerészet, 29, 4, 123-125 (1985)
25. Dr. Ragetli János: Hozzászólás a „40 éve történt” című íráshoz. Gyógyszerészet, 29, 4, 127-128 (1985)
26. Szmodits László: A magyar katolikus papság és a gyógyszerészet. 44-45 (2017).
www.gyogyszeresztortenet.hu